

Beszámoló az IGU 1988. évi ausztráliai kongresszusáról

A Nemzetközi Földrajzi Unió XXVI. kongresszusát 1988. aug. 21—26. közt Ausztráliában, Sydney egyetemén rendezték meg, amelyen magyar részről ENYEDI GY., az MTA RKK főigazgatója, az IGU alelnöke, ZAMBÓ L., az ELTE docense és jómagam vettünk részt.

A kongresszushoz, amint az ilyen rendezvényeknél általában szokás, elő- és utókonferenciák, kirándulások, tanulmányutak csatlakoztak. Ezek közül legfontosabbak az IGU Bizottságoknak (Commissions), a Munkacsoportoknak (Working Groups) és a Kutatócsoportoknak (Study Groups) a konferencia előtt megrendezett ülészekai. Beszámolóim utolsó részében ezekre részletesebben is visszatérek.

A konferencia ünnepélyes megnyitóját aug. 21-én, a Sydney-i operaházban tartották. A tudományos program másnap reggel kezdődött. A szokásoknak megfelelően, egymással párhuzamosan több szekcióban folyt a munka. Mivel a Nemzeti Bizottság tükörként országunkat képviseltem, nekem a közgyűlés munkájában kellett résztvennem. A fennmaradó időt a geomorfológiai és a földrajzi információs rendszerekkel foglalkozó szekciók előadói-üléseinek szenteltem.

A geomorfológiai szekció előadásainak túlnyomó része az arid, szemi-arid területekkel, továbbá a trópusokkal foglalkozott, a hagyományos geomorfológiai szemlélet háttérbe szorult. Jellemző volt rájuk a terepi és laboratóriumi mérésekre támaszkodó, azokat értékelő tárgyalásmód is.

A földrajzi információs rendszerek szekciójában én is előadást tartottam: „Mikroszámítógépes földrajzi információs rendszer a regionális tervezés szolgálatában” címmel. Az előadások heterogén színvonalúak voltak, bár néhány elméleti, ill. általános fejtegetés mellett a konkrét gyakorlati alkalmazások bemutatása dominált. Előadásomat érdeklődéssel fogadták, vele kapcsolatban több kérdés is elhangzott.

Ki szeretném emelni, hogy a konferencia plenáris ülésein a földrajz jövőjét meghatározó, a jövőbeli tudományos kutatás irányonalát kijelölő előadások hangzottak el. Az előadók hangsúlyozták a földrajznak mint globális tudománynak a jelentőségét és a jövő egyik fő kutatási feladatának a globális méretű változások kutatását (global change), a bioszféra és a geoszféra közötti kölcsönhatások vizsgálatát tekintik.

A konferenciához kiállítások is kapcsolódtak. Legérdekesebb a nemzetközi térképképzés és geotudományi szoftverbemutató volt. A könyvkiállításon és vásáron bemutattam intézetünk kiadványait, néhány poszteren pedig az intézetben folyó tudományos tevékenységre igyekeztem a figyelmet felhívni.

Fontos, a nemzetközi és a hazai földrajztudományt is érintő határozatokhozott a közgyűlés, mint az Unió legfőbb szerve. E döntések előkészítésében a Magyar Nemzeti Bizottság is részt vett. 1988-ban az IGU főtitkárának felkérésére bizottságunk kibővített ülés keretében fogalmazta meg azokat a javaslatokat, amelyek az IGU további munkájára, a bizottságok és munkacsoportok jövőbeni sorsára, a földrajz jövőjére és személyi kérdésekre terjedtek ki.

Javasoltuk, hogy csökkentsék a bizottságok, munkacsoportok számát és hogy azok a legfontosabb tudományos témákra koncentráljanak. E javaslatunkat lényegében elfogadták, mert a bizottságok száma 22-re csökkent és mindössze négy kutatócsoport maradt. A csökkentés természetesen az egykori munkacsoport vezetők tiltakozását váltotta ki. A közgyűlés - helyesen - mégis a csökkentés mellett foglalt állást. Személyi javaslatainkat - egy kivételével - mind elfogadták.

A közgyűlés napirendjén egyebek között az elnöki, főtitkári és kincstárnoki beszámoló, az új végrehajtó bizottság megválasztása, a kommissziók elnökeinek megszavazása, az elmúlt időszak IGU konferenciáinak értékelése, a jövőben rendezendő konferenciák helyszínének kijelölése és az alapszabály módosítása szerepeltek.

Az új elnök: R. FUCHS (USA), a főtitkár maradt L.A. KOSINSKI (Kanada), alelnökök: E. DALMASSO (Franciaország), ENYEDI GY. (Magyarország), M.-T. GUTIERREZ de MacGREGOR (Mexikó), V.M. KOTLJAKOV (Szovjetunió), P. SCOTT (Ausztrália), M. SHAFI (India), H.T. VERSTAPPEN (Hollandia), WU CHUANJUN (Kína). Közülük E. DALMASSO professzort éppen a mi Nemzeti Bizottságunk javaslatára és az én felszólalásom alapján választották meg a Végrehajtó Bizottság által javasolt B. MESSERLI (Svájc) helyett.

A következő IGU kongresszust az USA-ban rendezik. Mivel az IGU új elnöke ismeri hazánkat, valamint az a tény, hogy ENYEDI GY. az egyik alelnök, ez azzal a reménnyel kecsegtet, hogy Magyarország szerepe az elkövetkezendő négy évben tovább növekedhet. Azt gondolom, hogy a hazai földrajztudomány elismertetését nem csak az IGU rendezvényein való részvétellel, hanem további hazai tudományos találkozók rendezésével segíthetjük elő. (Az International Cartographic Association/ICA, Nemzetközi Kartográfiai Szövetség/1989-ben Magyarországon rendezte meg kongresszusát. Nagyon jó alkalom kínálkozott tehát, hogy társtudományunk kongresszusán a földrajztudomány eredményeire is ráirányítsuk a résztvevők figyelmét.)

A kongresszus előtti tartották meg az IGU bizottságainak és munkacsoportjainak üléseit. Jómagam a COMTAG (Commission on Measurement, Theory and Application in Geomorphology — Mérés, Elmélet és Alkalmazások a Geomorfológiában) munkabizottságban dolgozom 10 éve, ezért a COMTAG új-zélandi ülésén vettem részt.

Az ülésen mindössze tizenhárman vettünk részt. Vendéglátóink, P. WILLIAMS professzor és M.J. CROZIER nagyon érdekes programot állítottak össze. Mind a tizenhárman megérkeztünk az Aucklandi Egyetemem tartott megnyitó fogadásra, amely az első nap estéjén volt.

A tudományos program másnap reggel kezdődött, az Aucklandi Egyetem Természetföldrajzi tanszékén, ahol vendéglátóink bemutató előadásokat tartottak a szigetország geológiai és geomorfológiai viszonyairól. Az előadásokat követő vita után mikrobuszokra szálltunk és Waitomo karsztos területe felé vettük utunkat. A karszton néhány éve folyóhordalék mérések folynak. A kutatók a vízgyűjtő egészére, valamint az előforduló kőzetfélésekre egyenként is megbecsülték az évi lepusztulás mértékét. Az oldódásos erózióra vonatkozóan is folynak mérések, karsztos területről lévén szó. A mérési eredmények bemutatása után meglátogattuk a Waitomo barlangrendszerét.

A tudományos ülésszakot másnap reggel a Waitomo barlang múzeumában tartottuk. 8 előadást hallottunk különböző témákról, így eróziós mérésekről, vízkémiai mérésekről, hegységi geomorfológiáról, a tektonikus mozgások és a klímaváltozások befolyásáról, karsztos folyamatokról, törmelékfolyásról, a lejtők morfológiájáról és lejtős tömegmozgásokról. E meglehetősen heterogén összetételű előadásokból összeállított kötet címét nagyon ügyesen fogalmazták meg a leendő szerkesztők: „Különböző nagyságrendű eróziós rendszerek” lesz a címe.

A délelőtti és az esti ülésszak között terepre mentünk és megnéztük a karsztot befedő ignimbrit takarót. Már az első terepbejárás alkalmával világossá vált, hogy az É-i szigeten a földcsuszamlások jelentik a legnagyobb problémát.

Új-Zéland a vulkáni jelenségek és formák fantasztikus tárházát kínálja. Mi ezek közül a túra következő napján a „*Waioapu geothermal area*” természeti múzeumát látogattuk meg *Rotorua közelében. Itt egybeközi iszapvulkánokat, fűtőszekrényeket, kőzetféléseket, krátereket látunk. Az egész nap a vulkanizmus jegyében telt el. Waioapu térségéből a Taupo-tó környéki vulkanizmussal ismerkedtünk. Itt a tó egykori szintjeit és az ignimbrit sorozatot néztük meg. Gyönyörű réteg-vulkánokat látunk.*

A *Tongariro-folyó* völgyét 1800 évvel ezelőtt ignimbrit töltötte ki. Azóta a folyó még mélyebbre vágta be völgyét. A folyóval kapcsolatos geomorfológiai kvantitatív vizsgálatok hordalékmérésekre és lepusztulási ráták számítására terjedtek ki.

A híres Mount Egmont lejtőjén töltöttünk egy délutánt és egy délelőttöt, reménykedve, hogy talán láttatni engedni magát. Sajnos, az új-zélandi tél felhős és csapadékos, így 100 m-nél messzebbre nem láttunk.

Az egész tanulmányút legnagyobb élményét az jelentette, amikor Makahu község felé haladva egyszer csak egy lesuvadt földtömeg blokkolta le az utat. Így vissza kellett forduljunk, sőt programunkat is rövidítenünk kellett. Mégis úgy gondolom, mindenkinek többet adott ez a recens geomorfológiai jelentőségét bizonyító jelenség, mint amit bármilyen elmaradt program adhatott volna.

Útban Wellington felé B. PILLANS bemutatta az abráziós teraszokkal kapcsolatos eredményeit, amelyek a folyóvízi eredetű felszabdálás mellett a felszín alatti vizek kiváltotta folyamatokra irányították figyelmünket.

Nagyon érdekes és a jövőbeli hazai kutatások szempontjából is igen figyelemre méltó az a munka, amit a „*talajvédelem szolgálat*” (*Soil Conservation Service*) munkatársai végeznek. A terepen bemutattak néhány problémát, valamint ismertették térképezési munkáikat. Kértem tőlük, hogy az utolsó nap tudományos programja helyett látogatást tehessenek intézetükben. Kérésre helyt adtak, így közelebből is megismerhettem a munkájukat.

Fő tevékenységük az ún. „*land capability mapping*”. Ez a munka az ország egész területét felölelő térképezés, amelynek célja az egyes területegységek alkalmasságának megállapítása, minősítése. Azt vizsgálják tehát, hogy mely terület mire a legalkalmasabb. A területegységek elkülönítése távérzékeléssel és terepbejárás alapján történik. Lényegében a tájtani fációshez hasonló legkisebb, homogénnek tekinthető egységet próbálnak elkülöníteni. Az adattárolás és adatfeldolgozás mini számítógépeken és PC-n történik az ARC-INFO szoftver felhasználásával.

Az É-i sziget geomorfológiai problémáit bemutató programunk Wellingtonban ért véget. Rövid látogatást tettünk az egyetemen, meglátogattuk a földrajz tanszékét.

A kommisszióülésen határoztunk az elkövetkező 4 év terveiről. Az elnök személye maradt (SCHICK prof.), új titkárnk: R. BRYAN. Két fő kutatási irányt jelöltünk ki: talajerózió-kutatás, ill. recens klímaváltozások kutatása. Megtisztelettel jelentett számomra, hogy beválasztottak a talajerózió kutató csoport aktív tagjai közé.

Magyar kollégáim közül ZÁMBO L. a karszt munkacsoport terepbejárásán vett részt és hasonlóan gazdag program részese volt.

Mind a fő konferencia, mind pedig a kommisszióülések, a konferenciához kapcsolódó szakmai, ill. egyéb látványokat nyújtó kirándulások arról győzték meg bennünket, hogy ausztrál és új-zélandi kollégáink igen jól szervezett, gazdag szakmai programot állítottak össze, megismertettük velünk a sokak számára eddig csak könyvből ismert kontinens és a hozzá kapcsolódó szigetek földrajzát.

Végezetül ezúton is köszönetemet szeretném kifejezni a Magyar Tudományos Akadémiának, valamint PÉCSI M. akadémikusnak, hogy páratlanul érdekes tanulmányutam anyagi feltételeit biztosították.

KERTÉSZ ÁDÁM